

VieKas

LIFE

AIHEENA VIERASLAJIT
Vapaaehtoisen tietoisu

VIEKAS LIFE - VIERASLAJIHANKE

- Hanketta hallinnoi Suomen Luonnonsuojeluliitto
- Hankekumppanit Marttaliitto, Luonnontieteellinen keskusmuseo (LUOMUS), Jyväskylän kaupunki, Luonto-Liitto, Luonnonvarakeskus (LUKE), ja Riihimäen kaupunki.
- Hankeaika 2.7.2018 -31.12.2023
- Hankkeen päärahoittajana toimii **EU:n LIFE-ohjelma.**

HANKKEEN TAVOITTEENA ON

- Lisätä merkittävästi suomalaisten vieraslajitietoutta, mikä vähentää vahingossa ja tarkoituksella tehtävää haitallisten vieraslajien levittämistä Suomessa.
- Vähentää merkittävästi Suomen jättiputki- ja jättipalsamiesiintymiä.
- Hävittää EU:ssa haitalliseksi vieraslajiksi luokiteltu keltamajavankaali Suomesta kokonaan.
- Luoda uudenlainen ja innostava malli tehdä kansalaistiedettä sekä toimia luonnon ja oman hyvinvoinnin puolesta.
- Löytää biohajoava ja myrkytön vaihtoehto glyfosaatille haitallisten vieraskasvilajien torjunnassa.

MARTAT JA VIEKAS-LIFE HANKE

Koulutamme (Marttaliitto)

- Viisi koulutustilaisuutta (2019-2021) vapaaehtoisille puutarhamartoille (250).

Vapaaehtoiset vievät tiedon edelleen vähintään 3 000 martalle (2019-2021)

ja toimivat omalla alueellaan yhteistyössä verkostojen kanssa

Neuvomme (Marttaliitto ja marttapiirit)

- 50 yleisöluentoa (2020-2022)
- 6 verkkoluentoa (2021-2023)
- Martat neuvoa chatt (2020-2023)

Jaamme tietoa ja innostamme toimintaan (Marttaliitto)

- Martat-lehti , www.martat.fi, Some
- Vieraslaji opinnot Martta-akatemiaan! (Marttaliitto)

MIKÄ ON VIERASLAJI?

VIERASLAJI on kasvi, eläin tai eliö, joka on levinnyt ihmisen tahattomalla tai tietoisella vaikutuksella alueelle, jolla sitä ei luontaisesti esiinny.

HAITALLINEN VIERASLAJI on laji, joka leviää ja lisääntyy erityisen hyvin ja aiheuttaa merkittävää ekologista, taloudellista, terveydellistä, sosiaalista tai eettistä haittaa.

TULOKASLAJI on laji, joka on levinnyt parin viimeisen vuosisadan aikana maahamme omin keinoin. Tulokaslajeja ovat mm. metsäkauris, rusakko ja valkoposkihanhi.

MITEN VIERASLAJIT LEVIÄVÄT?

Suomeen

- Henkilö ja tavaraliikenteen mukana.
- Siemen- ja taimikaupan mukana.
- Nettikaupan välityksellä.

Suomessa

- Puutarhanhoidon ohessa, sekä kasvien ja kasvijätteiden välityksellä.
- Taimikaupan mukana.
- Maa-aineksen mukana.
- Maa- ja metsätaloudessa.
- Häkkikarkulaiset, akvaarioiden dumpkaus vesistöön ja kesäkisojen hylkääminen luontoon.

MITÄ HAITTAA VIERASLAJEISTA ON?

- Heikentävät luonnon monimuotoisuutta.
- Valtaavat tilaa ja syrjäyttävät alkuperäislajeja.
- Terveydelliset haitat
 - Esimerkiksi jättiputkilajien kasvineste aiheuttaa iholle kemiallisia palovammoja (kuva).
- Haittaavat virkistysalueiden käyttöä (jättiputki, kurtturuusu).
- Maa- ja metsätalouden satotappiot ja torjuntakustannukset.
- Kiinteistöjen arvon aleneminen.
- Muut haitat...

HAITALLISET VIERASLAJIT

EU:n vieraslajiluettelossa ovat mm.

- Jättiputkiryhmä, jättipalsami ja keltamajavankaali.
- Lisäksi listalla on esimerkiksi viime vuosina perhoskasvina myyty mesisilkkiyrtti.

Suomen kansallisessa vieraslajiluettelossa on

9 kasvilajia :

• alaskanlupiini	• hamppuvillakko
• komealupiini	• kanadanvesirutto
• tarhatatar	• kurturuusu
• japanintatar	• lännenpalsami
• sahalinintatar	

MESISILKKIYRTTI

HANKKEEN KOLME KOHDELAJIA

JÄTTIPALSAMI

JÄTTIPUTKI

KELTA-
MAJAVANKAALI

JÄTTIPALSAMI
(JA MAITOHORSMA)

JÄTTIPALSAMI *IMPATIENS GLANDULIFERA*

- Yksivuotinen, erikoisesti rehevien kasvupaikkojen kasvi.
- Noin 1,5 metrin korkuinen (20 cm – yli 300 cm!).
- Yksivuotinen, leviää tehokkaasti siemenistä
 - Yksi yksilö voi tuottaa 4000 siementä!
 - ”Paukkupalsami” – siemenet sinkoutuvat jopa 7 metrin päähän.
 - siemenet säilyvät itämiskykyisinä pitkään.
- Nyhdä pois tai niitä ennen siementen muodostumista. Toista.
- Kompostoi jäte.
- Tarkkaile aluetta torjunnan jälkeisinä vuosina / siemenpankki.

JÄTTIPUTKET

- Korkeus 3-5 metriä.
- Tekee runsaasti siemeniä ja leviää tehokkaasti -kasvupaikalla monivuotinen kasvusto. Siemenet säilyvät maassa jopa 10 vuotta.

Torjunta: **SUOJAUDU!**

- Helppointa kaivaa pienet taimet maasta mahdollisimman varhain keväällä.
- Isommat taimet kaivetaan niin syvältä kuin mahdollista.
- Torjunta aina ennen kukintaa. – jos kukkavarsi ehtii muodostua –katkaise ainakin se pois!
- Peittäminen mustalla paksulla muovilla voi tuhota kasvuston.
- Pyydä apua ja ohjeita kunnasta!

(A. Kuosmanen)

**TORJUNTAA ON JATKETTAVA USEAMMAN
VUODEN AJAN.**

(H. Ovaska)

(H. Ovaska)

JÄTTIPUTKI

KELTAMAJAVANKAALI

LYSICHITON AMERICANUS

- Kasvaa meillä satunnaisesti puutarhakarkulaisena –on vielä hävitettävissä kokonaan!
- Kookas vehkakasvi, yksi kasviyksilö peittää neliömetrin alueen.
- Keltainen suojuslehti selvästi isompi kuin luonnonvaraisilla vehkoilla.
- Kosteikossa, siemenet leviävät virtaavan veden mukana pitkiä matkoja.
- Torjunta; kasvit kaivetaan maasta, kukkavarret katkaistaan ja torjuntaa jatketaan useamman vuoden ajan.

Lisää tunnistamisesta ja torjunnasta:
<https://youtu.be/HowDihqf3sA>

KANSALLISEN VIERASLAJILISTAN LAJEJA

(A. Kuosmanen)

KOMEALUPIINI

(A. Kuosmanen)

KURTTURUUSU

(A. Kuosmanen)

JAPANINTATAR

KOMEALUPIINI

- Lupiini on levinnyt puutarhoista haitalliseksi vieraslajiksi. Sitä kasvaa lähes koko maassa, pohjoisinta Lappia lukuun ottamatta.
- Leviää hyvin siemenistä, jotka kulkeutuvat tienvarsiniittojen, siirtomaiden ja puutarhajätteen mukana.
- Rehevöittää kasvupaikan, syrjäyttää niittykasveja ja alkuperäislajeja sekä niillä eläviä hyönteisiä. Kilpailee pölyttäjistä alkuperäisen kasvien kanssa.

LUPIININ TORJUNTA

- Leviää siementen avulla. Siementen itävyys säilyy pitkään ja niitä on kasvupaikalla runsaasti.
- Torjunta vaatii pitkäjänteisyyttä ja vuosia
 - Pienet kasvimäärät kaivetaan maasta juurineen.
 - Laajat kasvustot niitetään säännöllisesti, jolloin sen elinvoima heikkenee. Niitä kukinta-aikaan ja vie niittojätteet pois alueelta.
 - Kukinnot niitetään aina ennen siementen muodostumista.
- Niitetyn kasvuston voi kompostoida. Peitä komposti!
- Huom! Siemenet voivat kehittyä paloissa kypsiksi, vaikka kukinto olisikin katkaistu. Kukkavarret, joissa on vihreät palot voi laittaa ensin muovisäkkiin mätänemään ja kompostoida vasta sen jälkeen.
- Huolehdi että siemenet eivät leviä maa-aineksen mukana.

KURTTURUUSU ROSA RUGOSA

- Levinnyt Suomessa haitallisesti laajoiksi kasvustoiksi meren rannikolla ja saaristossa, sekä sisämaassa teiden varsilla.
- Kasvista on merkittävää haittaa sekä luonnolle että virkistyskäytölle. Se leviää siementen ja juuriston avulla, syrjäyttää alkuperäistä luontoa ja muodostaa lähes läpipääsemättömän kasvuston.
- Kurtturuusun ja sen valkokukkaisen muodon kasvatus on kielletty 1.6.2022 alkaen. Tämä tarkoittaa, että kasvia ei saa tuoda maahan, myydä tai ostaa ja maan omistajan tai haltian on hävitettävä kurtturuusu alueeltaan, myös yksityispihoista.
- Tarhakurtturuusut eli kurtturuususta jalostetut lajikkeet, voivat edelleen kasvaa puutarhassa. Tunnetuin lienee 'Hansa'-lajike. Tarhakurtturuusujen kukat ovat useimmiten kerrotut, väri vaihtelee valkoisesta vaaleanpunaiseen ja persikkaan. Lajikkeiden leviämisestä ei ole tarkkoja tietoja, kotipihaissa niitä kannattaakin tarkkailla. Mikäli siemenet kehittyvät itämiskykyisiksi, marjat kerätään pois. Jos pensas näyttää leviävän, on se syytä hävittää kokonaan.

TUNNETKO KURTTURUUSUN ?

- Yleinen 0,5-1,5 metriä korkean koristepensas.
- Varsissa runsaasti suoria, erikokoisia piikkejä.
- Lehdet ovat paksut ja kurttuiset, lehdyköiden määrä vaihtelee. Suurennuslasin avulla lehden alapinnalla näkyy hyvin tiheää karvaa.
- Juuristo vahva, kasvaa vaakasuoraan jopa kahden metrin syvyydessä. Levittäytyy voimakkaasti ympäristöön.
- Kukkii runsaasti kesäkuusta syyskuulle saakka. Kukat ovat suuret ja yksinkertaiset, väriltään pinkit (aniliininpunaiset) tai valkoiset (*R. rugosa f. alba*). Kukkaperässä on suurennuslasilla erottuvia, pieniä, vihreitä nystykarvoja.
- Oranssinväriset suuret marjat eli kiulukat ovat naurismaisia ja sisältävät runsaasti siemeniä. Siemenet leviävät helposti lintujen ja veden mukana.

NÄIN HÄVITÄT KURTTURUUSUN

- **Kerää** ruusunmarjat pois.
- Kaiva pienet pensaat **maasta juurineen**. Laajat kasvustot leikataan ensin alas ennen kaivamista. Tarvittaessa apuna käytetään koneita. Juurenpalat kerätään tarkkaan pois. Myöhemmin poistetaan maasta mahdollisesti nousevat versot juurineen.
- **Tuhoa kasvi näännyttämällä**. Katkaise uudet versot maan rajasta säännöllisesti, 3-4 kertaa kesän aikana. Jatka torjuntaa niin kauan, kun uusia versoja syntyy. Yleensä juuristo köyhtyy ja kasvi näantyy 2-4 vuoden kuluessa. Menetelmä sopii erikoisesti kivikkaisille alueille, mutta myös kotipihoihin.
- **Peitä kasvusto** paksulla pressulla, peittäminen tuhoaa kasvin noin kolmessa vuodessa.

Oksat voi hakettaa ja jättää pensaan juurelle maatumaan tai kompostoida huolellisesti. Kasvupaikkaa tarkkaillaan torjuntaa seuraavina vuosina ja torjuntaa jatketaan tarpeen mukaan.

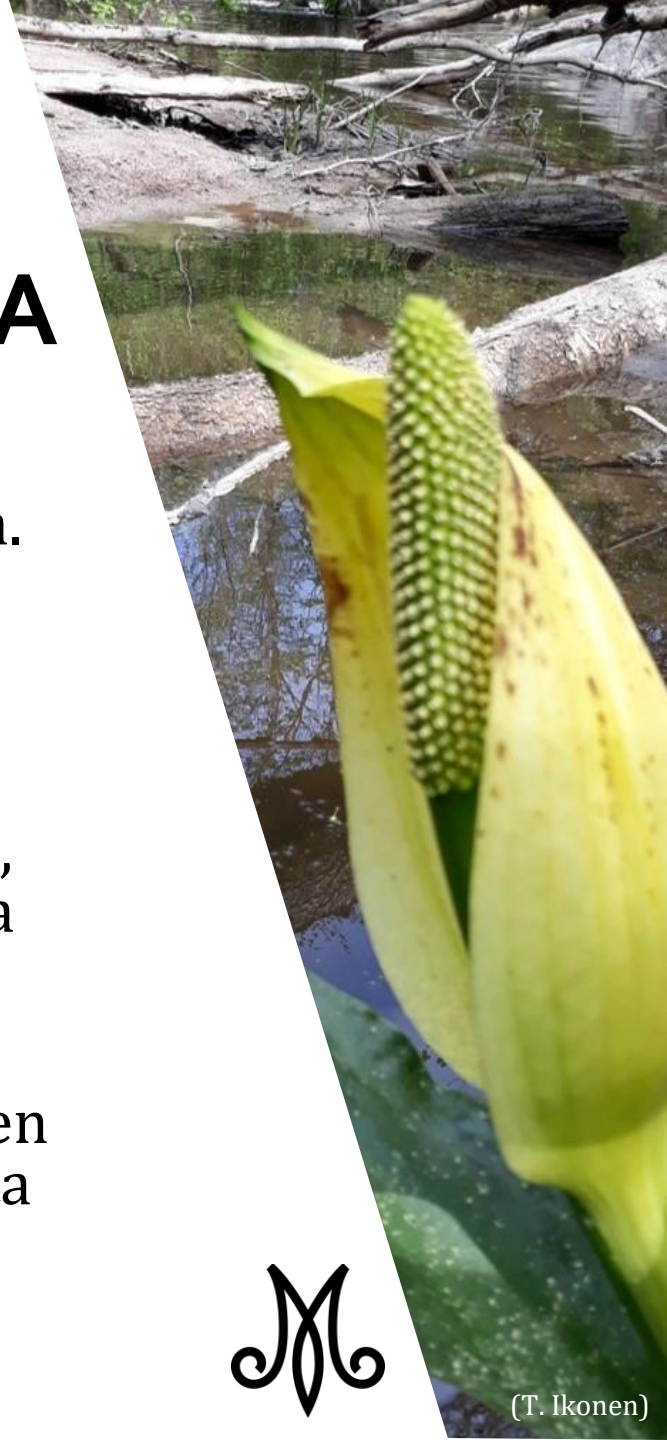
TATARET

- Nopeakasvuisia perennakasveja.
- Kasvin maanpäälliset osat ovat yksivuotisia, mutta saattavat kesän aikana kasvaa usean metrin korkeuteen. Varret ovat pystyjä ja onttoja.
- Leviävät tehokkaasti monivuotisen juurakon avulla ja valtaavat alaa muilta lajeilta.
- Kukkivat loppukesällä ja syksyllä röyhymäisin valkoisin kukin. Ne eivät tiettävästi lisäännä meillä (ainakaan vielä) siemenistä.
- Torjunta;
 - Kaivaminen + uusien versojen poisto.
 - Kasvuston leikkaaminen ja peittäminen 3-4 vuoden ajaksi mustalla muovilla.

VASTUULLINEN PUUTARHANHOITAJA

- Hävittää puutarhassa kasvavat haitalliset vieraslajit.
- Kylvää ja istuttaa vain turvallisia lajeja. Ei tuo kasveja ulkomailta.
- Hoitaa kasveja niin, etteivät ne leviä pihan ulkopuolelle.
- Kompostoi puutarhajätteen tai vie sen jäteasemalle – ei lähiympäristöön tai luontoon.
- Muistaa, että vieraslajit saattavat kulkeutua myös maa-aineksen, työkalujen, koneiden pyörien, saappaiden tai vaatteiden mukana paikasta toiseen.
- Varmistaa, että taimenvaihtotorilla ei vaihdeta haitallisia vieraslajeja, jotka ovat usein kotipuutarhan komeimpia, parhaiten leviäviä kasveja. Mullan mukana saattaa kulkeutua myös etanoita ja kotiloita.

TULE MUKAAN !

- **Hävitä vieraslajit** omata pihasta ja lähiympäristöstä.
 - muista kysyä lupa maanomistajalta!
- **Ilmoita** vieraslajihavainnot

<https://viekas.laji.fi/ilmoita>

- Tervetuloa torjunta-tapahtumiin ja talkoisiin!

(H.Ovaska)

LISÄTIETOA VIERASLAJEISTA JA TAPAHTUMISTA

- <https://viekas.laji.fi/>
- facebook.com/vieraslajit/
- <https://www.martat.fi/viekas/>
- www.martat.fi/marttapiirien-tapahtumat/
- www.martat.fi/marttayhdistykset/tapahtumat/

KIITOS!

VieKas LIFE-hanke (Finvasive LIFE, LIFE17 NAT/FI/000528) on saanut rahoitusta Euroopan unionin LIFE-ohjelmasta, jonka avulla tuetaan ympäristö- ja luonnonsuojelu hankkeita ja sitä kautta EU:n ympäristöpolitiikan toimeenpanoa. Tämän julkaisun sisältö heijastelee sen tekijöiden näkemyksiä, eikä Euroopan komissio tai EASME ole vastuussa aineiston sisältämien tietojen käytöstä.

